

APŽVALGA

LIETUVIŲ INFORMACINIS KULTŪRINIS LEIDINYS

Nr. 6

1945 m. gruodžio 30 d.

NURTINGEN

1946

Tesugrąžina nauji
metai mus
LAISVON TĖVYNĖN

SENUOSIUS METUS PALYDINT

Ir vėl vienerius metus palydime į amžinybę, kaip ir daugelį prieš tai. Į gyvenimą ateina naujieji, kuriuos mes pasitinkame su didelėmis viltimis, tikėdamiesi jų bėgyje mūsų didžiojo troškimo išsipildymo. Tačiau ar bus lemta?

Lygiai prieš metus mūsų viltys buvo tokios pačios, mūsų troškimai nė kiek nesiskyrė nuo šios dienos troškimų, – sugrįžti į laisvą Tėvynę. Kad jie 1945 metais neišsipildė, tai nė kiek nepalaužė mūsų nusistatymo tikėti Lietuvos laisve. Tas tikėjimas šiandien yra dar didesnis, nes Europos padangėje jau pasirodė laisvės pragiedruliai, kurie netrukus sušvis ir mūsų vargstančiai Tėvynei.

Laukimo dienos yra ilgos ir daug kantrybės reikalaujančios. Ne vienas mūsų susvyruoja tikėjime į geresnę ateitį, palūžta dvasioje ir netekęs pusiausvyros pakreipia savo žingsnius ten, kur jie šiuo metu neturėtų būti kreipiami. Atminkime, kad yra akių, kurios mūsų poelgius seka ir iš jų sprendžia apie mūsų subrandimą ir tinkamumą didiesiems uždaviniams, laukiantiems laisvoje Tėvyneje, todėl nė mažiausia dėmė mūsų poelgiuose neturi pasireikšti ir leisti naujojo pasaulio tvarkytojams suabejoti mūsų tinkamumu anksčiau minėtoms pareigoms. Bloguosius įpročius šalinkime iš savo tarpo, kad nebūtų nė mažiausios priežasties daryti mums tų užmetimų, kurie kai kuriais progomis mūsų globėjų yra padaromi kitų tautybių trėmtiniams. Lietuvis savo gerą vardą turi išlaikyti – tai yra mūsų visų bendra pareiga.

Šiomis mintimis žengiame į naujuosius metus. Tikėkime, kad jų bėgyje išblaškytos tautos sūnūs vėl susirinks į savąsias pastoges.

J. Žilvinas

K.Grigaitytė - Graudušienė

U Ž S N I K, Ž I E M U Ž E

Užsnik, žiemužė, kraują
ir pėdsakus mirties,
tegu rintis virš žemės
baltus sparnus išties.

Kam tolimosios žvaigždės
spindėti bepaliaus,
tegu per pusnį baltą
į nežinią keliaus...

Tegu beržai pražilę
baltom kasom lūguos,
o baltos pinavijos
žydės visuos languos.

Užsnik, žiemužė, kraują
ir ašarų takus,
tegu balti balandžiai
nūdien burkuot pabus.

V A S A R A A T E I S

Rausvas vandenėlis
liejas iš krantų.
Sakyk, Nemunėli,
sakyk, ar tai tu ?

Ir žalia pušelė,
rodos, nebe ta.
Ašarom pasruvus
mūs šalis gimta.

Nepamiršk, sesute,
skambančios dainos.
Pilki vēversėliai
gieda visados.

Kai sustingus žemė
tūno po ledu,
gieda vēversėliai
alkanu balsu ---

Nusileidus saulė
kelias rytmečiais,
iš už šimto mylių
vasara ateis...

PAKELEIVINGOS MINTYS

Didelė, šviesi salė. Keli šimtai žmonių sėdi prie kuklaus, kuklučio Kūčių stalo. Baltai padengtas stalas papuoštas žaliomis eglių šakelėmis. Ne lietuviškos eglės šakelėmis... Ir ant stalo nėra kupstelių lietuviško šieno...

Tai kurgi šį vakarą užgims Kūdikelis, kad nėra šieno? Šitų žmonių išvargintose ir skausmingose širdyse užgims Jis...

Šitie žmonės yra pakeleiviai, ir jie nebeturi nei pastogės, nei namų, nei tėvynės. Už tūkstančio kilometrų yra šalis, kur tarp didingų girių snaudžia milžinkapiai ir teka upės kaip sidabras. Tylus Nemunas senelis, sraunioji Neris, Dubysa žemčiūgais išpintom pakalnėm ir tamsus Nevėžis tarp žaliųjų pievų... Rūpintojėliai prie vieškelio ten liko vieni ir gilaus liūdesio susimąstymuose ilgisi ir aprauda mus, kai saulė leidžiasi vakaruose... Tai tenais yra mūsų namai. Bet žiemos pūgos užpustė mums visus kelius į ten... Ir jau mūsų kojos nebežengia mielais tėviškės takeliais...

Šį vakarą mačiau, kai išmaldos ubagiškasis kašnis užspringo ne vieno burnoje ir daugelio akys pasruvo ašarose... Ir šį šventą vakarą per Švabijos kalvas mes visi išėjome į savo namus. Kaip tie slaptingieji Kūčių nakties pakeleiviai mintyse mes nuklydome tūkstančius kilometrų, per šiaurės pūgas, pro neprietelių aštirus durtuvus, spygliuotų vielų užtvaras mes sugrįžome į savus namus... Pusnyse paskendusioje bažnytėlėje mes meldėmės ir giedojome kartu su savo tėvais, broliais ir kaimynais ugingai ir iš gelmių širdies:

- Dievas mūsų prieglauda ir stiprybė... Nesibijosime, nors ir žemė drebtų ir kalnai griūtų į marių gilumas, nes Viešpats mūsų yra didis ir galingas...

Ir pūtėme mes savo parapijos bažnytėlės vaškinių žvakių išsiilgtą kvapą...

O auštant mes parėjome visais takais takeliais, pro beržynus, gojelius, pro paežeres ir kalveles kiekvienas į savo gimtąjį kiemą... Gaudžiai raudojome stovėdami ant senosios, mielosios tėviškės palenų krūvelės, baimingai ir ilgai beldėmės į lentomis kryžmai užkaltus gričios langus, ir niekas mums neatsakė ir keblykstelėjo joks žiburėlis. Kaip šešėliai slinkome į tvirtus paglostyti savo mylimų gyvulėlių ir nešėme saują palaimingo Kūčių šieno jiems... Bet nebepasitiko jau jie mūsų savo meilingomis akimis ir nebejautė mūsų rankos jų šilto alsavimo...

Ėjome į gričią - buvo nyku ir tuščia. Pasieny, voratinkliais apipintas, stovėjo motinos ratelis su nebaigtu verpti linų pluoštu... Ir nespėtas pasiimti tėvo rožančius, Kalvarijoje šventintas visų dievobaimingų vyskupų ir kunigų, kabojo ant sienos ties šv. Izidoriaus - artojo paveikslu...

Ir grįžome mes vėl kaip vaiduokliai į svetimas šalis, o tėviškės sniege nepaliko mūsų pėdsakų...

---o---

Visose šalyse skamba varpai, spalvotos ugnys raižo dangų ir ūsuoti švabai pučia triūbas bažnyčių bokštuose. Visi pasaulio dorieji laimroščiai išmušė štai senųjų metų paskutinę minutę. Naujieji metai. Dar tik minutės anžiaus nekalčiausias kū-

dikėlis. Senieji metai, kaip nusikaltėlis baisus nuėjo užuomarinį į amžinybės ratą, nusinešdami karą, jūras kraujo, milijonus beprasmingai užgesusių gyvybių, nesuskaitomas niekšybes, skriaudas ir mūsų vargus.

Šią minutę juda visas žemės rutulys. Skamba triukšmingos muzikos, griaudžia nesuskaitomos baterijos visų kalibrų bombų, žmonės miršta, žmonės gimsta, žmonės maudosi šampane ir alpsa linksmybėse, skęsta ašarose ir nuliūdime...

Ir tu man spaudi ranką ir sakai:

- Sveikinu su Naujaisiais Metais. Gal šitie mums bus laimingesni? Vėl vieni, pilni vargo ir nusiminimo ištrėmimo metai nutekėjo į amžinybės jūras. Taip, drauguži, gyvenimas eina...

Ne, bičiuli. Ne gyvenimas eina, bet mes nueiname sau. Mes ateiname iš slaptingųjų gyvybės dausų, praeiname, nueiname, padedame gyvenimo lazdas prie amžinybės slenksčio ir niekada jau nebesugrįžtame... Mes praeiname nenutrūkstama grandine kaip amžinieji paradinkinai, o gyvenimas stovi vietoje sustingęs ir nepajudinamas kaip uola. Ir mūsų kelias per gyvenimą yra toks trumpas, kaip menkutis blykstelėjimas.

Vieni pro gyvenimą žygiuoja su kardais ir patrankomis, kiti su palmės šakelėmis rankoje. Vieni eina kaip pavergėjai, kiti kaip pavergtieji. Vienų kelias rožėmis išklotas, kitų aštriais erškėčiais. O mūsų tremtinių kelias klotas visų aštriausiais dygliais...

Po metų ir vėl skambės varpai, bet ne visi begirdėsime jų gaudimą, nes mūsų kelias per gyvenimą yra tik menkutis blykstelėjimas...

A.V.

TRAGEDIJA INTERNUOTŲ PABALTIEČIŲ STOVYKLOJE

Esslingene leidžiamas latvių "Informacija Biletens" Nr. 4 talpina aukščiau minėta antrašte pranešimą apie didelį susijaudinimą sukėlusius įvykius internuotų pabaltiečių stovykloje Švedijoje. Šiame straipsnyje vaizdžiai nurodomos tos priemonės, kurių ėmėsi internuotieji pabaltiečiai, protestuodami prieš jų priverstiną atidavimą sovietams. Straipsnyje rašoma:

"Kai pranešė, kad neatidedamas ir nepakeičiamas yra Švedijos vyriausybės nusistatymas išduoti Sovietų Sąjungai buv. vokiečių kariuomenėje internuotus karius, Rånnerlätt stovykloje internuotieji 150 latvių, 10 lietuvių ir 7 estai paskelbė bendrą streiką. Jie išsirinko streiko komitetą, kuris lapkričio 22 d. stovyklos komendantui įteikė motyvuotą 14 punktų pasipriešinimo programą, kuri buvo išspausdinta "Dag. Nyheter" XI.24 numeryje. Suglaustai ši programa taip skamba: streikas pradedamas XI.22 7 val. ir tęsiamas visą pasipriešinimo laiką. Antroji priemonė - nusirengimas ir rūbų sudeginimas /tai daroma be atskiro paraginimo, jei matoma, kad veš prieverta, arba atvykus SSRS atstovui/. Toliau - prisirišimas prie medžių ir visoki kiti pasipriešinimo būdai. Kaip paskutinė priemonė - savižudybė, nesvarbu kuriuo būdu. Badavimo metu leidžiama per-

ti vandenį ir rūkyti. Kas vakarą streikuotojai susirenka ir gieda "Dievas mūsų prieglauda ir stiprybė". Laikomasi griežtos tvarkos ir disciplinos. Susilaikoma nuo bandymų pabėgti, nes tai skaitoma latvių, lietuvių ir estų tautų išdavimu."

Straipsnis mini, kad šiam streikui švedų laikraščiai skyrė ištisus puslapius. Stovyklos sargyba buvo padidinta iki 1.000 vyrų, karių ir policijos, kurie buvo suvežti iš plačios apylinkės. Stovykla vakarais buvo apšviečiama prožektoriais, o sargybos žinioje buvo ir ašarinių dujų aparatai. Nežiūrint į tai, Eksjö miesteli, prie kurio randasi ši stovykla, valdė karštos simpatijos internuotiems pabaltiečiams: buvo siunčiamos šimtais puokščių gėlės, plačios apylinkės bažnyčiose buvo laikomos pamaldos už internuotuosius, Eksjö 9 tarėjai pasiuntė karaliui prašymą sustabdyti išdavimo žygius. Eksjö miestelyje įvykusios demonstracijos internuotų pabaltiečių užtarimui. Bažnyčioje atlaikius pamaldas, susirinkusieji pagiedojo "Ponas Dievas yra mūsų stiprybės pilis". To miestelio soc. demokratų moterų organizacija priėmė rezoliuciją, kurioje prašė neišduoti pabaltiečius.

"Svenska Dagbladet" XI.25 rašė: "Gyventojų tarpe pabaltiečiai turi stiprias simpatijas, kurios yra daug anksčiau pasireiškusios, nekaip suaktualėjo išdavimo klausimas. Jie pasižymėjo kaip puikūs statybos darbininkai, o rudenį kaip grioviakasiai. Jų darbo atžymėjimui apylinkės ūkininkai surinko dovaną iš 5.000 kronų."

Toliau latvių pranešime sakoma: "Daugelio švedų laikraščių pranešimu, streikas buvo griežtai vedamas. Valgymo metu streikuotojai ateidavo į valgyklą ir susėdę už stalų vaizduodavo valgančius, po to pakildavo ir išeidavo... Po kelių dienų buvo pastebėtos badavimo pasekmės, ypač pas jaunuosius."

Vėliau švedų laikraščiai pranešė, kad dalis streikuotojų nuo bado susirgę ir patalpinti ligoninėn. Vienas internuotasis bandė peiliu nusižudyti, lygiai kaip ir vienas vokiečių, kuris buvo vedęs švedę. "Kol gyvi - nepasiduosim", pasakęs "Aftonbladet" korespondentui streiko komiteto pirmininkas Dr. Elmars Eichfuss - Atvars", rašo toliau latvių biuletenis. "Komitete dirbęs ir 63 metų senis ir 17 m. mokinyš, abu staliai, kurie savo peilius ir kitus įrankius atidavė, bet jie pareiškė nusinuodysią. Toliau Atvars pasakoja, kad jo brolius ir kitus gimines išvežė rusai, vaikus - vokiečiai, ir jis nežinaš kur jie dabar yra. Jis kariavęs Kuržemėje už savo tautos laisvę, po to guminiu laiveliu su 6 draugais atvykęs čia; vienas draugas plaukiant nuskendęs."

"Streiko komitetas dar nusiuntęs telegramą princui Polke Bernadotui. Latvių, lietuvių ir estų pagalbos komitetai ir bažnyčios taip pat padavusios savo motyvuotus prašymus", baigiamas pranešimas.

Kaip žinome, atsižvelgiant į tokį nelauktą internuotų pabaltiečių pasipriešinimą, jų išvežimas buvo atidėtas, nes nemaža dalis nusilpusių nuo badavimo buvo paguldyta į ligonines. Tolimesnis jų likimas vis dėlto dar neaiškus.

Ž I N I O S I Š T Ė V Y N Ė S

KĄ VEIKIA LIETUVOS DAILININKAI. - Amerikos lietuvių komunistų spaudos pranešimais, "Lietuvos menininkai sparčiai dirba." Spalio viduryje, kaip praneša "Vilnis", Lietuvos piešėjai, tapytojai ir skulptoriai paskubomis rengė savo kūrinis išstatymui į visos Sovietų Sąjungos dailės parodą Maskvoje. Gudaitis baigė paišyti paveikslą, pavadintą "Žemės dalinimas bežemiams", A. Petrulis - "Raudonosios armijos susitikimą su Lietuvos valstiečiais". Skulptorius Aleksandravičius baigė skulptūrą, vaizduojančią "Lietuvos žmonių kūrybinę jėgą" savo miestų atstatyme. Mackevičius savo piešiniuose parodo vokiečių žvėrišką brutališkumą ir išstatys paveikslus "Kosciuška" ir "Klaipėdos atakavimas". Rimša pagaminė skulptūrą, vaizduojančią lietuvių pasiryžimą patriotiniame kare. Kalpokas piešė "Raudonosios armijos įėjimą į Kauną". Mikėnas piešė "Tarybų Sąjungos didvyrės Marijos Molnikaitės paveikslą, o dail. Trėčiokaitė, "Laisvės" pranešimu, dirba prie didžiulio kūrinio "Partizanai".

LIETUVOS ŽYDAI NUTEISIAMI ILGUS METUS KALBėti. - Amerikos lietuvių spauda aptaria klausimą, kodėl net Lietuvos žydai, buvę skaudžiausiomis rudojo nacizmo aukomis, sėdėję Vokietijos koncentracijos stovyklose, atsisako grįžti bolševikų okupuoton Lietuvon. Pasirodo, jog tam yra rimtų priežasčių. Bet leiskime faktams patiems už save kalbėti: "Kauno žydas prekybininkas Markus, vokiečių buvo savo laiku uždarytas į Kauno getho. Čia jis turėjo eiti pačių žydų privalomai sudarytoje darbo komisijoje tam tikras pareigas. Nutaikęs progą, Markus bėgo iš getho į mišką, buvo sugautas ir vokiečių išsiųstas į Dachau koncentracijos stovyklą. Amerikiečiams tą stovyklą išvadavus, Markus gana entuziastiškai paraiškė norą grįžti į Lietuvą. Ir štai neseniai žydai išėiviai, kurie liko Europoje, patyrė iš tikrų šaltinių, jog Kaune tą patį Markusą nubaudė 15 metų sunkiųjų darbų kalėjimo už... bendradarbiavimą su vokiečiais kaip... žydų arbeitsamto tarnautoją. Margolis, Kauno žydas prekybininkas, Kauno getho dirbo vadinamoje "tvarkos tarnyboje". Į tą tarnybą asmenis išrinko patys žydai arba vokiečiai kai kuriuos buvo paskyrę prievarta. Po trijų metų vis dėlto Margolis per stebuklą išliko gyvas, nes galutinai naikinant Kauno getho jam pavyko pasprukti ir pasislėpti miške. Grįžus bolševikams Margolis su suprantamu džiaugsmu prisistatė Kaunan. Jis buvo nuteistas 8 metams sunkiųjų darbų kalėjimo, kaip... bendradarbiavęs su hitlerininkais." /RLB/

Į SSSR VEŽAMI LIETUVOS VALSTIEČIAI IR DARBININKAI. - Švedijoje leidžiamas dvisavaitinis lietuvių laikraštis "Svetur" praneša, kad šiuo metu sovietai yra pakeitę lietuvių deportavimo į Sibirą metodus. Dabar esą maža deportuojama inteligentų, bet užtat visas dėmesys esąs nukreiptas į valstiečius ir darbininkus. Minėtas laikraštis taip pat patvirtina žinią apie masinį pabaltiečių valstiečių deportavimą į Sovietų Sąjungą. Iš to pat laikraščio sužinoma, kad sovietai Kauno įkarijo Kęstuties Karo Kapą ir nugrąžinę jo paminklą. /RLB/

TEATRINIS GYVENIMAS. - "Vilnis" paduoda ELTOS žinią apie Vilniaus teatrą, kurioje sakoma, kad šiam teatrui vadovauja Staniulis. Jo pareiškimu, daugiausia nuo vokiečių nukentėjo teatro inventorių: išplėsti kostiumai, išvežta visi baldai ir kt. Pats pastatas laike karo pusėtinai buvęs sužalotas. Šiuo metu teatro meninį personalą sudaro 33 asmenys ir technikinį - 34 asmenys. Režisieriais yra R. Juknevičius ir J. Gustainis. Šio sezono repertuaras sudarytas iš B. Sruogos "Milžino paunksnėje", P. Vaičiūno "Tuščios pastangos", Simionovo "Rusų žmonės", Šekspyro "Užsispyrėlės tramdymas" ir kt. Marijampolės dramos teatrui vadovauja senas to teatro darbuotojas K. Tunkavičius. Pirmieji veikalai šiame teatre yra S. Čiurlionienės "Dvylika brolių juodvarniais lakstančių" ir Korneičiuko "Platonas Kročetas". "Laisvės" pranešimu, rež. B. Dauguvietis parašęs 1940 - 44 metų įvykius vaizduojančią pjesę "Nauja vaga". Ši pjesė buvusi pastatyta Vilniaus teatre kaip pirmasis tarybinis veikalas.

ATSTATYMO DARBAI ŠIAULIUOSE. - Kaip praneša "Laisvė", visi Šiaulių miesto įmonių, fabriko ir įstaigų dirbantieji kiekvieną sekmadienį dirba prie miesto pastatų atkasimo darbų. Prie buv. Spaudos Fondo rūmų atstatymo darbų dirba Šiaulių Autotransporto Kontoros, "Titnago" spaustuvės ir kitų įmonių personalas su savo vadovais priešakyje. Atkasami ir atstatomi Šiaulių Dramos Teatro, Vinco Kudirkos vardo pradžios mokyklos, "Aušros" muziejaus, kino "Kapitol", Alabastro fabriko gyvenamosios ir kontoros patalpos bei kiti viešieji miesto pastatai. Talkininkais šiuose darbuose minimi odų fabriko "Stumbras", mėsos kombinato "Maistas", alaus gamyklos "Gubernija", Valstybinio Statybos Tresto Nr. 3 dirbantieji.

A P I E L I E T U V Ą I R L I E T U V I U S

KNYGA APIE LIETUVĄ SVETIMŲJŲ PRIESPALDOJE

Šiuo metu Europoje gyveną lietuviai žurnalistai - rašytojai parašė knygą anglų kalba "Timeless Lithuania" apie tai, kaip svetimieji šeimininkavo Lietuvoje. Knyga turi 300 psl. ir gausiai iliustruota. Knygos viršelyje puikus foto montažas: viršuje iš po debesų iškyla Vytis, kairėje pusėje Vilniaus pilies kalnas, kurio papėdėje lietuviška grįčia su kryžiumi; dešinėje pusėje Vilniaus katedra ir kiek žemiau Kauno pilies griuvėsiai. Knyga išleista Amerikoje Lietuvai Vaduoti Sąjungos Centro ir jos pelnas skiriamas Lietuvos vadavimui. /HL/

BROŠIŪRA APIE PABEGELIŲ REPATRIACIJĄ

"Tiesos" leidykla Vilniuje š.m. rudens išleido 16 psl. agitacinę brošiūrą "Į tėvynę". Joje sudėti straipsnių vertimai iš maskviškės "Pravdos": TSRS Liaudies Tarybų Tarybos įgaliotinio tarybinių piliečių iš Vokietijos ir josios okupuoto-

jų kraštų repatriacijos reikalams generolo pulkininko F.I. Golikovo pareiškimas, jo interviu "Tass" korespondentui apie tarybinių piliečių repatriacijos eigą ir R.Grigorjanco straipsnis "Svarbus valstybinis uždavinys".

Šios brošiūros viena pastraipa liečia tiesioginiai ir mūsų Joje rašoma: "Be to, negalima nepaminėti dar kito klausimo. Anglų ir amerikiečių Vokietijos okupacijos zonose, o taip pat Italijoje ir Norvegijoje yra stovyklos, kuriose susibūrė tarybiniai piliečiai iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos, o taip pat iš vakarinių Ukrainos ir Baltarusijos sričių. Nepilnais duomenimis šiose stovyklose yra arti 150.000 žmonių; taip pat sužinota, kad kai kur šių stovyklų vidaus administracijai vadovauja asmenys, kurie aktyviai bendradarbiavo su vokiečiais. Daugelis šių asmenųėjo vokiečių armijoje vadų pareigas."

Po jos sekančioje pastraipoje rašoma: "Šiose stovyklose esančių tarybinių piliečių repatriacija susijusi su ypatingais sunkumais. Ryšium su susitarimais dėl repatriacijos, kiekvienos pasirašiusios šiuos susitarimus valstybės kariniai valdžios organai turi teikti atitinkamiems repatriacijos organams išsamią informaciją apie visas stovyklas, kuriose yra tos šalies piliečiai. Tačiau, prieštaraujant šiam įsipareigojimui, kai kuriais atvejais tokia informacija tarybiniams repatriacijos organams nebuvo laiku pateikiama. Taip pat pasitaiko, kad tarybiniams repatriacijos karininkams, norintiems nuvykti į atitinkamas stovyklas, daromos kliūtys iš vietinių sąjunginių karinių valdžios organų atstovų pusės." Straipsnyje "Svarbus valstybinis uždavinys" nurodoma, kaip į Sovietų Sąjungą grąžintieji piliečiai turi būti partinėje dvasioje šviečiami ir auklėjami. /HLŽ/

SOVISTAI PERĖMĖ BALTIJOS TREMTINIŲ VALTIS ŠVEDIJOJE

Amerikos lietuvių laikraštis "Draugas" rašo: "Forezundo uoste, Gotlando saloje, rusai skubiai remontuoja perimtus Baltijos tremtinių laivelius ir valtis. Kituose uostuose baltiečių laiveliai buvo sutvarkyti ir pakrauti išvežimui. Laivelius vežant, kai kurie rusai jūrininkai buvo nutarę bėgti, bet švedų policija juos grąžino atgal."

KIEK BALTIJOS TREMTINIŲ YRA ŠVEDIJOJE

Švedų Socialstyrelsen oficiozinis leidinys "Sociala Xeddelanden" paskelbė, kad Švedijoje, išvežus 13.000 danų ir 24.000 norvegų pabėgėlių, likę dar 125.000 pabėgėlių. Šiame skaičiuje yra 21.000 estų, 3.400 latvių ir 300 lietuvių.

ISLANDAI APIE LIETUVĄ

Islandų geografą ir istoriką Knutur Arngrimsson skaitė per islandų radiją eilę paskaitų apie Lietuvą, labai palankiai ir nuoširdžiai nušviesdamas visas Lietuvos problemas. Vienoje savo paskaitoje jis pabrėžė, kad lietuviai į Vilnių turi daugiau teisių negu lenkai. Kaip pranešama, jo paskaitos bus išleistos atskira brošiūra.

Į V A I R U I R Į D O M U

TIK MAŽA DALIS PABALTIEČIŲ GRĮŽO Į SAVO TĖVYNES

"Die Neue Zeitung" skelbia, kad iš amerikiečių zonos Vokietijoje į savo tėvynes iki šiol grįžo 86 % Vokietijoje buvusių užsieniečių darbininkų. Laikraštis pažymi, kad lietuvių, latvių ir estų grįžo vos 3 %, kai tuo tarpu kitataučių /belgų, prancūzų, danų, graikų ir kt./ 85 - 100 %.

NAUJAS RŪPESTIS BOLŠEVIKAMS

LAIC viename savo pranešime rašo: "Raudonosios armijos kariai, patys pamatę kaip žmonės gyvena kituose Europos kraštuose, dabar sugrįžę sukelia nemažą rūpesčio raudonarmiečių valdžiai. Tas atsispindi netgi sovietų spaudoje. Maskvos žurnalas "Literaturnaja Gazeta" įsidėjo S. Mienailkovo pasakėčia, kurioje taip peikiami sovietų tvarka nepatenkinti raudonarmiečiai: "Kartą mažą kiaulytę buvo išsiųsta užsienin. Ji išaugo tolimuose kraštuose. Kai grįžo, jau buvo didelė kiaulė. Niekas jau jai nebebuvo gerai, niekas jau jai nebeatiko. Ji slankiojo aplinkui bambėdama apie dalykus, matytus užsienyje. Ir ji atrodė taip, kaip tos kiaulės užsienyje. Man netgi sakmėje koku ją minėti." Ir čia kartojasi ta pati istorija, kaip kad apie raudonarmiečius, atėjusius į Lietuvą, buvo sakoma: kai jie atėjo, jų veidai buvo pabālę, o širdys - raudonos, gi kaip sočiai atsigav. lietuviška duona, jų veidai pasidarė raudoni, o širdys - baltos."

NAUJOJI MATA HARI

Žinomoji filmų žvaigždė Olga Čechova, kuri 1918 m. kaip bėgėlė atsidadė Berlyne ir pritapo prie vokiečių filmos, nuo 1939 m. pradėjo eiti šnipės Mata Hari pėdomis. Šešis metus ji buvusi sovietų šnipė Hitlerio vyriausioje būstinėje. Kaip Ribbentropo ir Italijos ministerio Ciano draugei, jai nuo pat pirmosios karo dienos buvo įrengtas specialus butas vyriausioje valdovų būstinėje. Čechovai pasisėkė įsigyti Hitlerio pasitikėjimą, ir jis iš pagarbos jai rengė didžiausius priėmimus ir vaišes. Buvo atsitikimų, kad karo vadų ir ginklavimo bei aprūpinimo šefų posėdžiuose Čechova pavaduodavo Hitlerį... Dažnai ji nulemdavo svarbius karinius sprendimus. Ji laisvai pas generolus studijuodavo specialių patrankų planus... Visas išgautas žinias jos šoferis perduodavo Maskvai.

Ilgus metus dirbusi tokios svarbios ir pavojingos šnipės darbą, Gestapo vyrams nesukėlė nė mažiausio įtarimo. Tik tai paskutines dienas, kai raudonoji armija jau kovėsi Berlyno priemiesčiuose, kažin kur buvo sučiuptas šnipų siųstas ir paklydęs atvirukas, kur buvo pranešama, kad Stalingrado laimėtoja yra Olga Čechova. Tuomet buvo suimtas jos šoferis, o Čechovai patį paskutinį momentą pavyko nuo Gestapo pabėgti. Už jos didelių nuopelnus Stalinas ją pats asmeniškai apdovanojo aukštu garbės ženklu, o maršalas Žukovas padovanojo jai Berlyne gražiausią vilą.

KAIP ŠVEDAI GELBĖJO PABALTIEČIUS

LAIC. - Kaip JAV ir švedų valdininkai rėmė slaptą Baltijos tautų kovą prieš vokiečius ir kaip gelbėjo nelaimėn pakliuvusius žmones, idomias paslaptis atskleidžia Chicagos "Daily News" korespondentas savo informacijoje iš Londono. Požeminį veikimą Baltijos kraštuose padėjo organizuoti amerikietis Iver C. Olsen, kuris buvo paskirtas atstovu į Stockholme esančią karo pabėgėlių globojimo įstaigą. Jam buvo pavesta "globoti, padėti, o jei galima, išgabenti nacių persekiojamas politines ir rasines mažumas." Jam švedų karinė vyriausybė gražiai talkininkavo. Laivyno karininkai padėjo rasti greitus laivelius, kurie galėtų pabėgti nuo tykojančių nacių povandeninių laivų. Buvo net paruošti žemėlapiai pabėgėliams orientuotis ir slapti uostai jiems priimti. Uostus saugojo švedų kariai. Jau anksčiau švedai buvo teikę panašią pagalbą danams, bet gelbėdami žmones iš okupuotų Baltijos kraštų, jie savo pastangas ir personalą padvigubino. Buvo parūpinti net dirbtiniai dokumentai, ginklai ir kt. ~~Sitokiose sunkiose sąlygose~~ Iš viso "Olsen undergrund" išvadavo 1.500 pabėgėlių iš Baltijos valstybių, ir tas kainaavo apie 50.000 dolerių. Lietuvių išgelbėta 145, ir tas War Refugee Board kaštavo apie aštuonis su puse tūkstančių dolerių. Begabenant Latvijos pabėgėlius, iš 24 įgulos narių buvo nacių nukauta devyni. Sitokiose sunkiose sąlygose beveikiant, penki laiveliai iš Lietuvos pateko į vokiečių rankas ir 250 Lietuvos pabėgėlių žuvo ar dingo be žinios. Vėliau, kai dalis Latvijos buvo rusų jau atskirta ir kai naciai bandė išmugeliuoti ir savo žmones, tasai gelbėjimo darbas buvo nutrauktas.

P O L I T I N Ė A P Ž V A L G A

Užsienio reikalų ministerių konferencija Maskvoje po 11 dienų posėdžiavimo pasibaigė. Pačių dalyvių pasisakymu, konferencija nebuvo sprendžiamas organas ir jos išdavos nėra viena ar kita tarptautinė sutartis, bet tik pasitarimas ir nuomonių suvienodinimas. Kaip konferencijos komunikatas skelbia, daugeliu klausimų pavyko susitarti, vadinasi, vienai ar kitai pusei teko padaryti nusileidimų. Londono ir Vašingtono spaudos nuomone, daugiau nusileidimų padarė vakarų valstybės. Komunikate sakoma, kad susitarta šiais klausimais: dėl atominės energijos kontrolės komisijos sudarymo; Japonijos kontrolės komisijos papildymo, sukuriant dvi naujas sąjungininkų kontrolės įstaigas; demokratinės valdžios Korėjoje įvedimo; Rumunijos ir Bulgarijos vyriausybių iš JAV ir Anglijos pusės pripažinimo su sąlyga, kad į vyriausybes būtų pakviestos rinkimuose nedalyvavusios partijos; centrinės vyriausybės Kinijoje sukūrimo, kur komunistai į valdžią įeitų kaip partija; taikos su Rumunija, Bulgarija, Italija, Vengrija ir Suomija pasirašymo. Komunikate pažymima, kad buvo tartasi ir kitais klausimais ir pasiruošta jų išsprendimui. Tačiau svarbiausiais klausimais - Persijos ir Turkijos - konferencijoje nesusitarta.

Dėl Persijos min. Bevinas pareiškė, kad jos reikalai konferencijoje visų trijų ministerių buvo aptarti smulkmeniškai, tačiau vieningo susitarimo čia nebuvo prieita. Šie klausimai bus sprendžiami diplomatinio keliu. Turkijos reikalu pasisako "Associated Press". Esą, dėl sovietų reikalavimo iš Turkijos kai kurių sričių nebuvo prieita jokio susitarimo. Toliau pranešime sakoma, kad turkų užs. reik. min. Hassan Saka savo kalboje pareiškė, kad Turkija iš niekur nieko nereikalauja, taigi pat ir pati niekam nieko neduos.

Grižęs į Vašingtoną min. Byrnes pareiškė, kad dėl Balkanų būvę didelių nuomonių skirtumų, taip pat dėl Persijos reikia surasti būdų susitarti. Pasaulio spauda gyvai komentuoja konferencijos nutarimus, pažymėdama, kad iš trijų ministerių pasitarimų negalima laukti nieko sprendžiamo; spręsti galės tik jungtinių tautų plenumas, kuris susirenka Londone sausio 10 d. Anglų spauda rašo, kad baimė, kuri buvo pasireiškusi dėl galimo sąjungininkų bendradarbiavimo palūžimo, dingo ir šis bendradarbiavimas iš naujo atstatytas. Sovietų spauda pažymi, kad klausimuose, dėl kurių didž. valstybių buvo manoma, jog jie negali būti išspręsti, vis dėl to prieita susitarimo.

Persijoje, kurioje ryškiai pastebimas nusivylimas Maskvos konferencija, sukilimas iš Azerbeidžano persimetė ir į gretimas provincijas. Azerbeidžano mieste Tebrise sudaryta vyriausybė, kuri paskelbė tautinę Azerbeidžano autonomiją Persijos sudėtyje. Teherano vyriausybė paskelbė visoje Persijoje visuotinius rinkimus.

Sausio mėn., "New York Times" pranešimu, Londone susirinks 5 didžiųjų valstybių kariniai vadai, kurių tikslas bus paruošti tarptautinės kariuomenės pasaulio taikai saugoti organizavimo planus. Kaip pranešama, iniciatyvos šiame reikale ėmėsi britų vyriausybė. Vašingtono karinis departamentas paskelbė, kad JAV generalinį štabą Londono kariniame komitete atstovausias gen. leit. M. B. Ridgeway.

Dėl neramumų Javoje, po anglų - planų pasitarimų Londone paskelbta, kad sukilimas Indonezijoje turi būti vienu ar kitu būdu likviduotas. Paskutiniaisiais pranešimais, papildomos anglų ir olandų kariuomenės dalys atvyko į Bataviją.

K R O N I K A

STUTTGARTE IŠEINA LIETUVIŠKAS LAIKRAŠTIS. - Sausio pradžioje Stuttgarte pradeda eiti lietuviškas savaitraštis, leidžiamas Lietuvių Sąjungos. Laikraštis bus didelio formato ir skiriamas visiems Vokietijoje esantiems lietuviams. Vyr. redaktoriumi yra žurn. Butėnas, redaktoriais: Dr. K. Sruoga, Pulgis Andriušis, K. Čerkeliūnas, S. Santvaras. Nuo naujų metų pradžios Stuttgarte įsikuria ir "Elta".

LIETUVIŲ KOLONIJŲ ATSTOVŲ SUVAŽIAVIMAS. - Gruodžio 27 d. Värtingene įvyko apskrities lietuvių kolonijų atstovų suvažiavimas įvairiems klausimams aptarti. Suvažiavime pranešimą padarė L. S. Württembergo apyg. v-bos pirm. adv. Lenetis, iš ki-

rio paaiškėjo, kad Württemberge lietuvių priskaitoma virš 10.000. Pranešimus padarė ir visų kolonijų atstovai. Toliau buvo svarstomas lietuvių reikalų atstovavimas Stuttgarto karinės valdžios ir UNRRAos įstaigose, miest. Kaunojo kryžiaus reikalai, gimnazijos steigimas ir kt. Sudaryta komisija, kuri rūpinsis g-jos steigimo reikalu: pulk. K. Pažemėnas, mokyt. Daniusevičius ir mokyt. Rutkūnas. Visose Nūrtin- geno apskr. lietuvių kolonijose numatyta plačiai suorgani- zuoti įvairių amatų kursus: šoferių, šaltkalvių, stalių, elek- tros instaliatorių, moteriškų rūbų siuvėjų ir kt. Šiais rei- kalais rūpinsis inž. Pacevičius ir inž. Germanas.

- 25 ŽODŽIAI Į AMERIKĄ. - UNRRA sudarė sąlygas užmegsti ryšius su savo giminėmis ar pažįstamais Jungtinėse Amerikos Vale- tybėse. Šiam reikalui yra specialūs blankai, kuriuose gali- ma rašyti 25 žodžius. Iš Amerikos laiškus ir paketus gali- ma gauti neapibrėžtame skaičiuje. Po pirmojo ryšio užmez- gimo, ateityje bus galima rašyti platesnius laiškus kiekvie- ną savaitę.

LIETUVIŲ KOLONIJA STUTTGARTE. - Paskutiniu laiku lietuvių skai- čius Stuttgarte padidėjo. Jų šiuo metu priskaitoma apie 300 asmenų. Dalis lietuvių, gyvenusių gana blogose patalpose, prieš pat Kalėdas buvo perkelta į privačius butus, kur įsi- taisė gana patogiai. Šventėms visi lietuviai iš UNRRAos ga- vo gražių dovanų. Maitinimas yra labai geras.

NURTINGENO NAUJIEŲ. - Gruodžio 27 d. L.S. apyg. v-bos pirmin. adv. Šlepetytys Nūrtin- geno lietuvių kolonijai padarė praneši- mą apie lietuvių gyvenimą Vokietijoje, kalbėjo apie tarptau- tinę politinę padėtį ir perdavė naujausias žinias iš Lietu- vos, patirtas iš asmenų, neseniai buvusių Lietuvoje. Apygard. v-bos narys dipl. teisin. Šimaitis supažindino visus su nau- jaisiais lietuvių tremtinių bendruomenės įstatais. - Kalė- dų šventės praleistos įspūdingai. Bendroje Kūčiose dalyvavo visi lietuviai, kur prie kuklaus stalo pasidalinta kalbomis, įspūdziais ir išklaudyta maža pačių išplodyta programėlė. Kalėdų 1 d. vaikučiams surengta egiutė: patys mažieji, vado- vaujami p.p. Gabrieliavičienės ir Gudauskienės, suvaidino vie- no veiksmo vaidinimėlį "Sniegutė", padeklamavo, padainavo. At- vykęs Kalėdų Senelis visus vaikučius apdailino dovanomis.

APYLINČIŲ KOLONIJOSE. - Kirchheimo lietuvių vadovybė spausdi- na anglų kalbos vadovėlį lietuviams, kuris netrukus bus pra- dėtas platinti. - Weillheime gruodžio 20 ir 21 d. d. doc. Gal- vanauskas skaitė paskaitas apie šių dienų politin. raidą ir emigracijos galimybes. - Oberlenningane išrinkta nauja val- dyba; pirmininku ir komendantu yra agr. Barkauskas. Patvir- tintas šiovyklos statutas.

"Apžvalgą" išleidžiama tris kartus per mėn. t. y.: 10, 20 ir 30 d. d. Redakcija J. Sodaitis ir A. Valentinas. Adresas: Nūrtin- gen, Katharinenstr. 31/1. Württemb. 7/7.